

Kokemuksia muuttuvasta kutsumusammattista

■ PAULIINA RAENTO

Anneli Mäkelä-Alitalo
(toim.): *Lehmästä leopardiin. Eläinlääkäriyön muistoja.*

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
2013.

Muistitietoaineistot koostuvat omasanaisista kertomuksista, jotka käsittelevät ihmisten kokemuksia tutkijoita tai organisaatioita kiinnostavista aiheista. Näiden aineistojen historia Suomessa ulottuu kansallisen heräämisen aikaan 1800-luvulle, ja maan erikoisuus on kirjallisen materiaalin suuri määrä. Sen kerääminen on ollut luontevaa kansalaisten varhaisen luku- ja kirjoitustaidon ja maan vahvan arkitoperinteen ansiosta.

Muistitietoa kerää erityisesti Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kansanrunousarkisto, usein yhteistyössä ulkopuolisen rahoittajan kanssa. Näin edettiin, kun Suomen Eläinlääkäriliitto halusi koota muistoja alaltaan. Kiinnostusta motivoivat alan suuret rakenteelliset muutokset. Eläinlääketieteellinen korkeakoulu menetti itsenäisen asemansa ja muuttui Helsingin yliopiston tiedekunnaksi 1990-lu-

vun puolivälissä. Sittemmin toiminta muutti Viikkiin ja tilat Sörnäisissä purettiin. Suureläinyksikkö siirtyi Hautjärven kartanosta Saaren kartanoon. Keruu tuotti tuhatsivuisen aineiston, josta koottiin kirja ulkopuolisten rahoittajien tuella.

Vanhimmat kirjoitukset ovat 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä. Vuoteen 1945 saakka suomalaiset eläinlääkärit koulutettiin ulkomailla, varsinkin Saksassa. Opinnot esimerkiksi Hannoverissa olivat vaativia, sillä asiasisällön lisäksi oli omaksuttava vieras kieli ja kulttuuri. Kotiin lähetetyissä kirjeissä kuvataan kiinnostavasti elämää 1920-luvun Saksassa, ja toisinaan ruvattiin rahaa. Asunnon lämmittämistä valiteltiin kalliiksi, koska hiilialueita miehitetiin ensimmäisen maailmansodan jäljiltä. Suomalaiset kuitenkin pärjäsivät, sillä markka kelpasi kansainväliseksi valuutaksi dollarin rinnalla. Samaan aikaan ”Saksan paperiraha” paransi ”laskuaan kuin sika juoksuaan”, kuten eräs opiskelija kirjoitti perheelleen.

Toisen maailmansodan jälkeen suomalaiset eläinlääkäriopiskelijat lähtivät klinikkaopintoihin Tukholmaan tai Osloon, kun kotimaassa oli ensin opiskeltu kolme vuotta teoriaa. Tuon ajan yhteiskunnallista ja liikenneteknologista kehitystä kuvaa se, että matkoista selvitettiin parissa päivässä sen sijaan, että laivassa oli vietettävä jopa viikko jäisellä Itämerellä, kuten vielä pari vuosikymmentä aikaisemmin. Maa- ja metsätalousministeriö tuki opiskelijoita suojaamalla heidät markan devalvaatioiden kustannuksilta. Kliininen opetus Eläinlääketieteellisessä korkeakoulussa saatiin viimein käyntiin

1960-luvulla ja ensimmäiset vain kotimaassa opiskelleet eläinlääkärin valmistuivat vuosikymmenen lopulla.

Monet lopputunteista olivat suullisia kuulusteluja, joihin puheuduttiin arvokkaasti. Muistelijat kirjoittavat, kuinka tentteihin menemistä jännitettiin, koska arvostelu oli toisinaan mielivaltaista. Menestys tentissä ei vastannut osaamisen määrää vaan riippui tentaattorin senhetkisestä mielialasta. Tarinoiden perusteella entisajan professorit olivat suuria arvosana tuntevia persoonia, jotka osoittivat asemansa epäroimattia. Toisaalta kirja antaa ammattikunnasta vahvasti yhteisöllisen, iloisen ja huumorintajuuden vaikutelman. Suomalaiset eläinlääkärin ovat myös selvästi välittäneet sekä potilaistaan että niiden omistajista. He myös todistivat ja lievensivät yhteiskunnallista eriarvoisuutta työskennellessään korkeakoulutettuina maaseudun vaatimattomissa oloissa.

Toimenkuvan monipuolistuminen ja työmahdollisuuksien parantuminen muuttivat opintojen sisältöä ja toivat alalle lisää naisia. Vielä 1920- ja 1930-luvulla työtä oli vaikea löytää, koska lehmät olivat verrattain terveitä. Sairastuneiden yksilöiden hoidosta ei myöskään kannattanut maksaa eläinlääkärin kallista taksaa, koska lehmät tuottivat vähän. Pieneläimiä hoidettiin harvoin, ja lemmikkejä oli vähemmän kuin nykyisin. Siksi potilaat olivat lähinnä hevosia, jotka työskentelivät maa- ja metsätaloudessa sekä edustivat aikansa kuljetus- ja sotilasteknologiaa. Kastrointi, hampaiden raspaus ja loishäädöt olivat hevostyön rutiinia. Varsinkin maaseudulla näitä tehtäviä hoiti-

vat isännät itse tai heidän luottopuoskarinsa, ja eläinlääkäri kutsuttiin paikalle vasta kun toimenpide oli mennyt pieleen. Valtaosa eläinlääkäreistä oli miehiä, eikä harvoja naisia aina otettu vakavasti.

Suomessa oli kolmisen sataa eläinlääkäriä 1950-luvun taitteessa, ja lisää tarvittiin. Maassa oli yli 400 000 hevosta, maataloustuotteiden kysyntä kasvoi kaupungeissa ja tuotanto tehostui samalla kun hygieniavaatimukset kiristyivät. Monilta alueilta kuitenkin puuttui eläinlääkäri. Vastavalmistuneet saattoivat siis valita haluamansa kunnan työkentäkseen, ja yksityispraktiikka muuttui pian kunnan viraksi, mikäli osapuolet olivat toisiinsa tyytyväisiä. Eläintenhoitajia ei ollut, mutta vastaanottoapulaisena työskentelevä vaimo oikeutti verovähennykseen. Pula eläinlääkäreistä avasi ovia naisille. 1970-luvun lopulla heitä oli jo puolet eläinlääkärin opinnot aloitavista. Kertojat muistelevat, että työ varsinkin maaseudulla oli raskasta, nykyistä työaika- tai lomakäytäntöä ei ollut, ja lastenhoidon järjestäminen vaati kekseliäisyyttä. Sukupuolesta riippumatta moni oli kutsumusammattissaan.

Liittyminen Euroopan unioniin siirsi painopistettä yksilöiden lääkityksestä suurten tuotantoyksiköiden ehkäisevään terveydenhuoltoon. Hyötyeläinten arvo romahti, eikä sairastuneen nautan liha-arvoa kannattanut enää yrittää säilyttää eläinlääkärin avustuksella. Sairaseläinlääkärin lopuivat. Sen sijaan elintarvikkeiden turvallisuuden valvonta ja eläintautien ehkäiseminen kasvattivat merkitystään. 1980-luvulla suur-eläinlääketieteessä erikoistuttiin esimerkiksi lisääntymistieteeseen.

Lemmikkien määrä nousi, ja niitä varten perustettiin uusia eläinlääkäriasemia ja sairaaloita. Pieneläinpraktiikan arvostuksen muutosta havainnollistaa se, että vielä 1960- ja 1970-luvulla sen koulutukselta haluttiin evätä julkinen rahoitus. 1990-luvun lopulla pieneläimet tulivat osaksi eläinlääkäreiden erikoistumiskoulutusta. Pieneläinpraktiikka ei enää tarkoittanut metsästyskoirien rokottamista vaan mitä moninaisimpien lemmikkien kokonaisvaltaista ja taloudellisesti tuottavaa hoitoa.

Yhteiskunnan rakennemuutoksen ja eläinlääkäreiden työn muutoksen suhdetta havainnollistavat myös hevoset. Kun traktori valtasi maatalouden, hevosten määrä romahti ja käyttö muuttui. Vielä 1940- ja 1950-luvulla hoidettiin sota- ja savottahevosten rasitus- ja muita vammoja, ja hevosia koottiin joukkorounuuksiin ja -madotuksiin. Hevosmiestaidot olivat välttämättömiä, joten niitä opetettiin pakollisilla ajo-, ratsastus- ja valjastuskursseilla Ypäjällä ja Niinisalossa. Nyt historiaan jäänyt pakollinen kengityskurssi kesti pisimmillään kolme viikkoa.

1980-luvulla Suomessa oli enää 35 000 hevosta, enimmäkseen urheilu- ja virkistyskäytössä. Niitä hoidettiin yksilöllisesti ja yhä monipuolisemmin, kun kilpailu ravi- ja ratsastusurheilussa koveni. Noista ajoista hevosten määrä on yli kaksinkertaistunut ja toiminta on kansainvälistynyt. Määrän kasvua – ja hevosten suurta tunnearvoa – kuvastaa uusien hevosklinikoiden ja -sairaaloiden perustaminen. Ennallaan on varsinkin kilpa- ja jalostushevosten omistajien tuntema syvä arvostus taitavaa hevospraktikkoo kohtaan.

Eläinlääkärien muistelukset ovat sympaattista ja viihdyttävää luettavaa. Alkuperäistekstejä on kunnioitettu, kuten muistitietoaineistojen kohdalla asiaan kuuluu, ja kirjoittajien persoonallisuus pääsee hyvin esille, kuten kokoelman toimittaja on halunnut. Toistoa sekä nimeltä mainittujen kollegojen avioeroista, alkoholismista ja mielenterveysongelmista juoruaamista olisi kuitenkin voinut karsia. Lukija voi eläytyä värikkääseen tarinointiin tai lähestyä sitä suomalaisen koulutusjärjestelmän, tuotantorakenteen ja yksittäisen tieteenalan muuttavana kuvana.

Kirjoittaja on tutkimusvapaalla kulttuurimaantieteen professorin tehtävästään Helsingin yliopistossa.